

Vill kommunpolitikerna skydda Vätterns dricksvatten?

Sveriges Lantbruksuniversitet, Örebro universitet och Aktion Rädda Vättern har påvisat förekomsten av PFAS-kemikalier i Vättern. Både ute i sjön och i dricksvattnet som levereras från de kommunala vattenverken runt Vättern. Ny forskning visar att även mycket låga halter av dessa miljögifter kan vara skadliga för hälsan. Trots denna kunskap fortsätter vår svenska försvarsmakt att kräva dispens för att dränera Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats, direkt ut i Vätterns vattenskyddsområde. Agerar våra kommunpolitiker tillräckligt starkt för att skydda vårt dricksvatten?

Fluorerade kemikalier, så kallade PFAS, har uppmärksammats som ett allt allvarigare globalt miljöproblem. Dessa industritillverkade kemikalier bryts inte ner utan ansamlas i allt levande och har därför fått namnet "evighetskemikalier". Ny forskning har visat på allvarliga hälsorisker i form av njurcancer, testikelcancer, sköldkörtelsjukdomar, påverkan på immunförsvaret, leverskador, ökad kolesterolhalt, med mera. EFSA, europeiska livsmedels- och säkerhetsmyndigheten, har nyligen sänkt gränsen tusenfalt för tolerabelt intag av dessa kemiska ämnen. [Naturskyddsföreningen redovisade nyligen](#) att detta måste innebära kraftigt sänkta gränsvärden för PFAS-innehållet i kommunalt dricksvatten.

Trots detta kräver försvaret att få dränera Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats och pumpa ut förorenat grundvatten till Vätterns vattenskyddsområde. Utan att först sanera platsen.

För att skydda Vättern som dricksvattentäkt har Aktion Rädda Vättern överklagat länsstyrelsens beslut att ge dispens för markavvattning. Ärendet ligger nu på regeringens bord. Aktion Rädda Vättern har vänt sig till kommunerna i förhoppning att kommunpolitikerna ska hjälpa till att påverka regeringen så att försvarets dräneringsplaner stoppas.

Aktion Rädda Vättern har ställt tre frågor till kommunledningarna:

- Vill kommunen tillskriva regeringen och kräva att försvarets ansökan om dränering av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats snarast avvisas?
- Vill kommunen ta initiativ till att utreda möjligheten och kostnaden för att behandla utgående avloppsvatten från kommunens reningsverk så att föroreningarna med PFAS kan minska radikalt?
- Hur ser kommunen på de tekniska möjligheterna att leverera dricksvatten med PFAS-halter under 1 ng/liter?

Flera kommuner har under året skickat brev till regeringen där kommunledningarna förklarar varför Vättern som dricksvattentäkt för 300 000 människor måste skyddas från Försvarsmaktens medvetna föroreningsplaner. I kommunerna Motala, Vadstena, Ödeshög och Hjo har politikerna tagit sitt ansvar. Skara och Tidaholm är kommuner som också har överklagat dräneringsplanerna.

Karlsborg, Skövde och Falköping har ännu inte svarat på Aktion Rädda Vätterns frågor.

Däremot har Askersund, Habo och Jönköping meddelat att de **inte** tänker skriva till regeringen utan hänvisar till Vätternvårdsförbundets uttalanden. Vätternvårdsförbundet, där länsstyrelsen och försvaret har representanter i förbundsstyrelsen, har meddelat att dräneringen av det PFAS-förorenade flygfältet är "[ett lämpligt första steg](#)" då en liten del av föroreningarna kan passera ett mindre reningsverk. Tyvärr uppträder Vätternvårdsförbundet

här som Försvarsmaktens försvarsadvokat. Självfallet är det enda lämpliga första steget att ta fram en saneringsplan.

Aktion Rädda Vättern har år efter år krävt att tillsynsmyndigheten, Försvarsinspektören, måste kräva åtgärder enligt 10 kapitlet i miljöbalken, som handlar om verksamheter som orsakar miljöskador. Först nu, den sista oktober 2021, har Försvarsmakten [äntligen lämnat in en åtgärdsutredning](#). Men trots att åtta år har gått sedan upptäckten av PFAS inom flygplatsområdet är åtgärdsutredningen under all kritik. Konsulten, NIRÅS, konstaterar att samtliga föreslagna reningsmetoder kräver kompletterande undersökningar. Föroreningskällorna är varken avgränsade eller fullständigt identifierade. Inte ens åtgärdsutredningens målsättning lever upp till lagens krav. Förslaget till målsättning är att delvis reducera läckaget. Det betyder ett fortsatt stort utflöde av PFAS-kemikalier, vilket kommer att bidra till att höja gifthalten i Vättern och medverka till att miljö kvalitetsnormen inte uppnås.

Och observera, försvaret (Fortifikationsverket) kräver att få dränera flygplatsen utan att genomföra de föreslagna åtgärderna!

Mark- och miljödomstolen har yttrat till regeringen att ansökan om dränering och mark-avvattning [bör avvisas och tillståndet upphävas](#). Domstolens motiv är främst att miljökonsekvenserna inte är utredda och att utsläpp av PFAS strider mot ramvattendirektivet och miljöbalken.

När det gäller rening av avloppsvattnet och eventuell rening av dricksvattnet är svaren från kommunerna mycket svävande. Endast [Hjo kommun har tagit initiativ](#) att försöka rena avloppsvattnet genom att nu till vintern, med stöd från Naturvårdsverket, installera en pilotanläggning med kolfilter och ozonbehandling. Syftet är att i första hand ta bort läkemedelsrester från avloppsvattnet. Men även andra kemiska föroreningar, inkl. vissa PFAS-ämnen, kan därmed avlägsnas.

Alla kommuner hänvisar till att Livsmedelsverket fortfarande inte har sänkt gränsvärdet för PFAS i dricksvattnet. Denna senfärdighet hos Livsmedelsverket tycks ännu inte göra ledande kommunpolitiker oroliga. Trots att pågående rättsprocesser ser ut att lägga skulden på de kommuner som levererar ett vatten som kan misstänkas vara ohälsosamt på grund av PFAS-innehåll. Ingen kommun verkar agera för att Livsmedelsverket ska ta EFSA:s nya gränsvärde för tolerabelt intag på allvar. I [Danmark har motsvarande myndigheter redan slagit fast ett gränsvärde på högst 2 ng/liter](#) i dricksvattnet för summan av fyra PFAS-ämnen. Under en av brandövningsplatserna på Karlsborgs flygplats har man mätt upp över **2 miljoner** ng/liter (2 300 000 ng PFOS per liter grundvatten)!

Alla vattenverk runt Vättern levererar dricksvatten som överskrider det danska gränsvärdet på 2 ng/liter. Hur ska vi tillsammans få regeringen att stoppa dräneringen av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats? Hur ska vi stoppa PFAS-föroreningen av Vättern via de kommunala avloppsreningsverken?

I [Ängelholm gör kommunpolitikerna gemensam sak över partigränserna](#) mot PFAS-hotet. Gör våra kommunpolitiker runt Vättern tillräckligt? Varför agerar inte de stora kommunerna Jönköping och Skövde kraftfullt?

Aktion Rädda Vättern

Elisabeth Lennartsson, ordförande
070-659 09 63

Christer Haagman, styrelseledamot
072-895 16 91